

ערכו וכתבו: יאיר טיקטין, מכינת עמי-חי, המועצה הציונית בישראל ולובי המיליון ע"ר.

# גבורה מסביב למדורה ל"ג בעומר ויום הניצחון

"הרוח נושבת קרירה, נוסיפה קיסם למדורה,  
וכך בזרועות ארגמן באש יעלה כקורבן, האש מהבהבת,  
שירה מלבלבת, סובב לו, סובב הפינג'אן..."

(מילים: חיים חפר. לחן: עממי רוסי)

## מטרות הסדנא:

1. המשתתפים יחשפו ויכירו סיפורי גבורה שונים מההיסטוריה.
2. המשתתפים יחשבו בצורה ביקורתית על סוגים שונים של גבורה.
3. המשתתפים יקבלו כלים מחשבתיים ופרקטיים כדי לגבש תפיסה על גבורה.

## מהלך המפגש:

פתיחה - 10 דקות. מה המטרה והסבר על מהלך הפעילות.

**גוף הפעילות** - מחלקים את המשתתפים ל-3 קבוצות וכל קבוצה מקבלת תחום לחקור.

- 1- קבוצה 1 - סיפור הגבורה מאחורי ל"ג בעומר.
- 2- קבוצה 2 - סיפורי הגבורה מאחורי הקמת הפלמ"ח.
- 3- קבוצה 3 - סיפורי גבורה מאחורי הווטרנים. 20 דק'.

**סיכום ודיון** - כל קבוצה מספרת על סיפור גבורה אותו היא חקרה.  
מהי גבורה? איך זה בא לידי ביטוי בסיפור שלך?  
ציוד נדרש: דפי הפעלה ודף שאלות מנחות.

השנה אנו מציינים את ל"ג בעומר ב-9 למאי והוא יום הניצחון של בעלות הברית על גרמניה הנאצית. זאת הזדמנות **להרחיב את הסיפור היהודי-ישראלי ולחבר בין גבורת בר-כוכבא לבין גבורת הלוחמים היהודים יוצאי ברית המועצות במלחמת העולם השנייה**. הערב נספר מעט על שני המועדים החשובים הללו, על הנקודות המחברות ביניהם ועל הצורך להמשיך ולהנציח אותם בימינו אנו ובדורות הבאים.

"היום ל"ג בעומר! קשתנו על שכמנו, דגלנו רם ביד!" (מאת לוין קיפניס) במסורת היהודית ל"ג בעומר נקשר במרד האחרון כנגד הרומאים ובגבורתו של בר-כוכבא, בחברה הישראלית נוהגים להדליק מדורות ומעלים על נס את גבורתו של בר כוכבא. מתוך כך, נבחר יום זה להיות גם: יום הגדנ"ע, יום הפלמ"ח, יום הקמת צה"ל ויום ההוקרה למשרתי המילואים. את הלימוד המשותף ליום הניצחון וליום ל"ג בעומר נפתח בשירה משותפת מסביב למדורה של השיר "בר כוכבא":

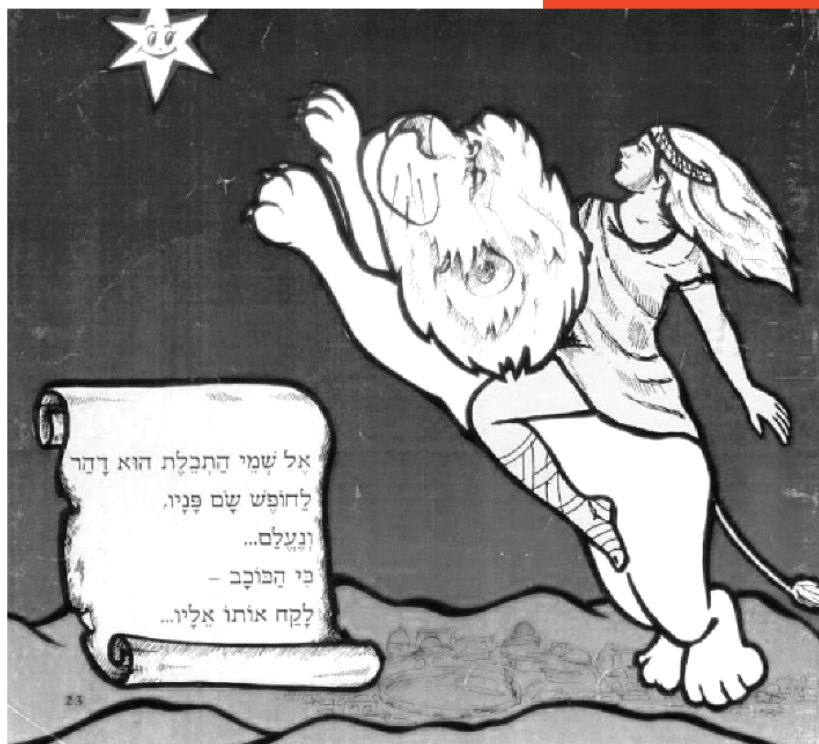
### בר כוכבא

מילים: לוין קיפניס  
לחן: מרדכי זעירא

איש היה בישראל,  
בר כוכבא שמו.  
איש צעיר גבה קומה,  
עיני זוהר לו.  
הוא היה גיבור,  
הוא קרא לדרור,  
כל העם אהב אותו,  
הוא היה גיבור!  
גיבור!

יום אחד קרה מקרה -  
המקרה עצוב -  
בר כוכבא נפל בשבי  
והושם בכלוב.  
מה נורא כלוב זה,  
בו שאג אריה!  
אך ראה את בר כוכבא -  
התנפל האריה.  
אריה!

אך דעו נא, בר כוכבא  
מה גיבור ועז!  
אץ קפץ על האריה  
וקל כנשר טס.  
על הר וגיא הוא שט,  
ודגל דרוור ביד,  
כל העם מחא לו כף:  
בר כוכבא, הידד!  
הידד!



במשך שנות הגלות האריה של בר כוכבא נדם אבל עם התעוררות התנועה הציונית וגלי העלייה לארץ ישראל חזר סיפורו של בר-כוכבא יחד עם סיפורי גבורה נוספים לקדמת הבמה. ב-1941 עם התגברות מלחמת העולם השנייה ועם התקרבות הנאצים לארץ ישראל מדרום, החליטה ההגנה ביום ל"ג בעומר תש"א להקים את פלוגות המחץ- הפלמ"ח.

הקמת הפלמ"ח בל"ג בעומר הייתה הניסיון לקשר בין גבורת העבר לגבורת ההווה. אחד מהמיתוסים של הפלמ"ח היה הישיבה המשותפת מסביב למדורה, כפי שאנחנו עושים עד היום בלילות ל"ג בעומר.

## אתם מוזמנים לשיר ביחד או להאזין במשותף לשיר "מסביב למדורה" של נתן אלתרמן.

### מסביב למדורה

מילים: נתן אלתרמן

לחן: יאיר רוזנבלום

אומתם לא היתה להם אם  
לא ידעה בצאתם לדרך  
היה לילה עמוק ונושם  
כתמיד בניסן, הירח.

וישבה בו עדת נערים בני בלי שם  
חשופי מרפקים וברך,  
הם הקשיבו הקשב והחרש  
או שילבו בשיחה דבר ויכוח.  
לפניהם עלי רגל של אש  
מדורה חגה נעה ברוח  
לא יותר אך בכתב האומה העיקש,  
אותו לילה נחרט עלי לוח

את העול הפשוט כעפר  
הם נשאו בלי הבט אחורה  
לא תקע לפנייהם השוכר  
לא לוטף קדקודם בליל חורף  
בשני שרוולים הקשורים לצוואר  
רק הסוודר חיבקם מעורף

נעליים נוקשות ילקוטים  
סעודה של זיתים ופרי תומר  
וספלי אלומיניום קמוטים  
ורעות וקורבן לאין אומר  
מה נסיף ונמנה מדברים פעוטים  
נוצרות אגדות זה החומר

מה נשיר עליהם מה נשיר  
הם עושים זאת יפה מאיתנו  
בעצמם הם כותבים להם שיר  
ואפילו ספרים כבר נתנו  
זהו טיב הפלמ"ח הוא איננו משאיר  
כל מלאכה לשלא משלנו

אבל ככה יוגד נא לאמור  
נערים להוי נא ידוע  
בין חגיו הגדולים של הדור  
אין יפה מחגכם הצנוע  
למולכם האומה על סיפו של הדרור  
נשתחוה ובוכה הבינה



להאזנה לשיר



## "לפתע הוקם גשר אל מעבר לאלפיים שנה"

במשך 1830 שנה שכבו אגרותיו של בר כוכבא נסתרות במדבר יהודה, עד שבשנת 1960 מצאה אותם משלחת חפירה משולבת של ארכיאולוגים ולוחמי צה"ל ברשות יגאל ידין, שהיה קצין המבצעים במלחמת העצמאות והרמטכ"ל השני של צה"ל. גילוי האגרות של בר כוכבא, הרמטכ"ל האחרון בארץ ישראל, על ידי מי שהיה רמטכ"ל בעת החדשה - עוררו התרגשות רבה, כפי שכתב פרופסור ישראל אלדד:

"צבא בר-כוכבא היה צבא יהודי ממלכתי אחרון, ובר-כוכבא היה רמטכ"ל אחרון לצבאות ישראל ההיסטוריים. והוא כותב איגרות, מהן השתיירו אחדות הוטמנו בכד, והכד הוטמן במדבר יהודה, ושם הן ציפו כ-1830 שנה עד שנמצאו ופוענחו. ועל-ידי מי? על-ידי מי שהיה בפועל רמטכ"ל ראשון של צבא ישראל החדש, יגאל ידין... בחינת איגרות מרמטכ"ל לרמטכ"ל? 1830 שנה אין צבא יהודי בארץ ואין מצביאים, וברגע שקם צבא ויש מצביא, דווקא לידי מגיעות איגרותיו של קודמו האחרון! היש דוגמה לכך בתולדות העמים..." (ישראל אלדד, פולמוס החורבן ולקחיו, עמ' 4)

# התשיעי במאי: יום הניצחון

ה-9 במאי הוא יום הניצחון של בעלות הברית על גרמניה הנאצית. 500,000 (!) יהודים לחמו בשורות הצבא האדום כנגד האויב הנאצי. מתוכם כ-198,000, 40% נהרגו בקרב (חלקם נתפסו בחיים כשבויים ולאחר מכן הוצאו להורג כיהודים). חלקם שירתו כמפקדי צוללות, טייסים ו-305 יהודים הגיעו לדרגות גבוהות של גנרלים ואדמירלים. 160,000 קיבלו מדליות גבורה, בהם 131 קיבלו את אות הגבורה הגבוה ביותר: אות גיבורי ברית המועצות.

בשנות ה-90, אלפים מהגיבורים והגיבורות הללו עלו לארץ ישראל, אלו הם הוטרנים (ותיקי המלחמה) שיוצאים ב-9 במאי לבושים במדים עטורי מדליות לצעדות ניצחון ברחובות ומשתתפים בטקסים השונים המתקיימים ברחבי הארץ. ללא לחימתם העיקשת עד למאי 1945 וסיום המלחמה בנצחון בעלות הברית, לא הייתה קמה מדינת ישראל במאי 1948.



לעוד מידע וסיפורי  
גבורה על הוטרנים

עד שנות ה-90 העיסוק במלחמת העולם השנייה התמקד בעיקר בזיכרון השואה, ובזכות העלייה הגדולה של שנות ה-90 זכינו להרחיב את הסיפור הישראלי. בשנת 2000 חוקקה הכנסת את חוק מעמד לוחמי מלחמת העולם השנייה שבה קבעה כי הוטרנים הנמצאים בישראל זכאים להכרה על פועלם וגבורתם במלחמה.

בשנת 2016 חגגו לראשונה "הבריגדה התרבותית", צעירים בני דור 1.5 – ילדי העליה את "מבצע וטרן", בו סיפרו בקמפיין ציבורי גדול את סיפורי הסבים והסבתות שלהם שלחמו בצבא האדום במלחמת העולם השנייה – נרטיב חסר בציבוריות הישראלית. בשנת 2017 חוקקה הכנסת חוק שקבע כי ה-9 במאי הוא "יום לציון ניצחון בעלות הברית על גרמניה הנאצית ולהנציח את זכר גבורת הלוחמים מקרב בעלות הברית, בדגש על גבורת הלוחמים היהודים". זו הייתה אבן דרך משמעותית להכרה על פועלם וגבורתם של הוטרנים.

כישראלים, כולנו למדנו על השואה, אך רק מעטים מכירים את סיפור הגבורה של הוטרנים היהודיים. חשוב שנכיר ונעביר הלאה לדורות הבאים את סיפור גבורתם.

אחד השירים המזוהים ביותר עם יום הניצחון הוא השיר "לילה אפל" (או בתרגום אחר "לילה בהיר") של המשורר הרוסי א.א. פטרוב (תחת שם העט ולדימיר אגאטוב). שיר זה תורגם גם על ידי אברהם שלונסקי ובתרגום אחר ע"י שמואל פישר ולאחרונה תורגם בשלישית על ידי חה"כל יורי שטרן ז"ל.

## אנחנו מזמינים אתכם לשמוע את הביצועים השונים של השיר.

לילה אפל:

תרגום: אברהם שלונסקי  
 לילה אפל,  
 רק שריקות כדורים במרחב,  
 רק הרום לזפת ערבה,  
 כוכבים אט ירמזו...

לילה אפל,  
 את נדאי לא תוכלי הרדם,  
 ועל יד עריסה בחשאי  
 דמעתי אט נגרת...

הוי, מה אהב  
 את הלטף ברך מבטך.  
 הוי, מה אתאב  
 את עיניך, הדק שפתים;

לילה אפל  
 ואקצר, אהובה, המרחב  
 וחשכת ערבה חרבה,  
 נאנחת בינינו.

שש לבכי,  
 הוא שמח תוך קרב האימים  
 כי ידע תאהביני אהוב,  
 אם יקרה מה יקרני.

מות לא אירא,  
 עם המנות נפגשנו רבות,  
 שור, גם כעת,  
 הוא צועד וקרב אלינו,

לי תחכי,  
 שם ליד עריסה ללא נים.  
 ועל כן כה בטוח לבי,  
 כי מאום לא יקרני.

לילה אפל

תרגום: יולי שטרן

לילה אפל...  
 רק כדור מדי פעם שורק  
 ורוחות מזמרות בחוטים  
 צץ כוכב בשמים  
 אהובתי, לא נרדמת בליל האפל  
 ותינוק מנמנם לצדה  
 ודמעות בעינים

כמה אני,  
 את עיניך אהבתי תמיד  
 בחלומי, גם כעת אני יחד שנינו  
 לילה אפל  
 וארץ הוא בינינו מפריד  
 ערבה חשוכה כיתהום  
 משתרעת בינינו

יקירתי, כך בוטח ובך מאמין  
 אמונה זו שומרת עלי  
 אור בחשך תראה לי  
 לא אפחד  
 אעמד מול המנות חסין  
 כי אדע: לא תפקירי אותי  
 לא חשוב מה יקרה לי

מנת אכזר  
 מסתובב משוטט בשדות  
 הוא מעלי  
 מרחף מתקרב כל רגע  
 את לצדי  
 את נשארת ערה בלילות  
 ואצא ללא פחד לקרב  
 ואחזר ללא פגע.



לילה בהיר  
 תרגום: שמואל פישר

על ל"ג בעומר בימי השואה - עדות: מתוך ספר השומר הצעיר

ילדי "השומר הצעיר", אל כל חברי הקן בוורשה, גיטו חזק!  
הפעם לא תתלקח המדורה השומרית. לא נצא הפעם לחוג את חגנו היקר בחיק הטבע... בגטו צר, באפלת "השכונה היהודית"... סגורים בתוך החומה, מנותקים מן השדה רחב הידיים, מובדלים מהעולם הרחב על ידי גדר תיל, חומות לבנים, משמרות פראי אדם - נדונים להרס, רעב ומוות... עלינו להגיד: דור דור ומדורתו - דור דור וייעודו. והייעוד של דורנו אנו הוא: לשמור על הניצוצות הקדושים שניצלו וללבותם, בבוא השעה, לאש המרד, אשר תשרוף ותעקור את כל שרשי הרע שבאדם ובחברה. יעודנו הוא - אש להצית, אולם לא האש המחריבה והורסת אשר כיליון בעקבותיה, אלא זאת הנושאת בחובה אור לחשכת הגטאות, גאולה למצפים לה, התקדמות למפעל השחרור האנושי.

## לסיכום: גבורה בימים ההם בזמן הזה

במאה העשרים נחשפה גבורת הלוחמים היהודים בזמן מלחמת העולם השנייה. אש המרד של בר כוכבא המשיכה והשתמרה בעם היהודי בהחלטתו האמיצה להמשיך ולשמור על ייחודו, בקהילות, בבתי המדרש ובפעילות החסד. ההתלכדות של ל"ג בעומר ושל יום הניצחון היא הזדמנות להביט בפניהם של הווטרנים הוותיקים ולהגיד להם - תודה! תודה שלקחתם חלק בשמירה על עם ישראל ובתקומת האומה.

*"יש יותר מדרך אחת להיות גיבור.  
יש גם גבורה שהיא לא צבאית.  
גם אני יכול להיות גיבור. ה".*

## שאלות מוצעות לדין:

- האם אתה מכירה מישהו מדור הווטרנים? סבא/סבתא/קרוב משפחה - נשמח שתשתפו בסיפורם.
- שתף אותנו בדבר אחד חדש שלמדת הערב מסביב למדורה.
- למה יש גיבורים שאנו זוכרים וכאלה שלא?
- האם קיימים סיפורי גבורה בלי שיכירו אותם ויתעדו אותם?
- למה חשוב שיהיו לנו גיבורים בנרטיבים?
- בין בר כוכבא לבין מחממת העולם השניה מפרידות 2000 שנים. מה לדעתך מחבר בין גבורת בר- כוכבא לבין גבורת הווטרנים?

## במידה והדין לא מתפתח, אפשר לעשות משפטים ומי מסכים איתו ומי לא:

- בשביל להיות גיבור צריך שיכאב לי.
- גיבורים חושבים רק על אחרים.
- אם עשיתי מעשה גבורה אני צריך לספר על זה לחברים שלי.
- יש יותר גיבורים בנים מגיבורות בנות.
- אפשר ללמוד הרבה מצפייה בגיבורים - האם זה מספיק רק לצפות?
- בשביל להיות גיבור אני חייב לבנות אסטרטגיה.
- האם להיות גיבור קשור לערכים?
- אני מכיר גיבור ברמה האישית.